

**Atrakcyjność budowy męskiego i kobiecego ciała
w ocenach osób homo- i heteroseksualnych**

**Attractiveness of male and female body
evaluated by homo- and heterosexual men and women**

Julia Łosiak-Pilch

Uniwersytet Jagielloński Studium Pedagogiczne

Streszczenie

Cel pracy. Porównanie ocen atrakcyjności sylwetek kobiet i mężczyzn różniących się w zakresie takich parametrów jak masywność oraz proporcje budowy ciała, dokonywanych przez mężczyzn i kobiety o orientacji homoseksualnej i heteroseksualnej.

Metoda. W badaniu uczestniczyła grupa 24 mężczyzn i 30 kobiet o orientacji homoseksualnej w wieku 18-35 lat oraz dobrana parami grupa kobiet i mężczyzn o orientacji heteroseksualnej. Dokonywali oni oceny stopnia atrakcyjności prezentowanych na rysunkach sylwetek 20 kobiet i 20 mężczyzn, różniących się w zakresie masywności, proporcji klatka piersiowa/biodra oraz talia/biodra.

Wyniki. Wyniki wskazują generalnie na brak różnic w ocenach atrakcyjności kobiecego i męskiego ciała pomiędzy osobami o orientacji homoseksualnej i heteroseksualnej obojga płci, chociaż osoby o orientacji homoseksualnej, zarówno mężczyźni jak i kobiety, oceniali wyżej atrakcyjność sylwetki masywnej męskiej o smuklejszej budowie ciała. Wyniki wskazują również na różnice pomiędzy kobietami i mężczyznami w ocenie atrakcyjności sylwetek związane z takimi parametrami jak masywność i proporcje.

Wnioski. W ocenie atrakcyjności budowy męskiego i kobiecego ciała płeć jest czynnikiem różnicującym do pewnego stopnia oceny, natomiast nie jest nim orientacja seksualna w przypadku większości parametrów budowy, chociaż w przypadku osób homoseksualnych ujawniły się pewne preferencje dotyczące smukłości sylwetki męskiej.

Summary

Objectives. The aim of the study was to compare differences in evaluation of attractiveness of male and female body related to sexual orientation and gender. Parameters of body shape, like general massiveness and proportions were taken into consideration.

Methods. 24 male and 30 female homosexual persons and 24 male and 30 female heterosexual persons evaluated attractiveness of 20 male and 20 female body images differing in massiveness and proportions (shoulder to hip ratio and waist to hip ratio).

Results. There were generally no significant differences in evaluations of homo and heterosexual participants however homosexual persons showed some preferences for slimmer male bodies. Moreover some gender differences were found in evaluations of body images.

Conclusions. Gender seems to be the factor that differentiates evaluations of body attractiveness to some extent while sexual orientation appears to be less important, however some tendency to evaluate slimmer male bodies as more attractive were found in homosexual participants.

Słowa kluczowe: homoseksualność, atrakcyjność budowy ciała, różnice płciowe

Keywords: homosexuality, body attractiveness, sex differences

Wstęp

Preferencje związane z wyborem partnera obejmują szereg cech, zarówno psychicznych jak i związanych z wyglądem fizycznym. Powstaje pytanie czy w zakresie takich preferencji występują różnice związane z orientacją seksualną. W przypadku homoseksualności interesujące wydaje się rozstrzygnięcie, czy geje pożądamy podobnych cech, właściwości potencjalnego partnera, co mężczyźni heteroseksualni, z tym że swoje pragnienia kierują pod adresem innej płci, czy może mają zbliżone upodobania co kobiety, a może ich preferencje są inne niż spotykane u każdej z płci [1].

Badania Jankowiaka, Hilla, Donovan [2] wykazały, iż mężczyźni bez względu na swoją orientację seksualną wyżej cenią sobie młodość partnera/partnerki; a kobiety bez względu na swoją orientację seksualną nie przywiązują takiej wagi do wieku partnera/partnerki. Badacze ci doszli do wniosku, iż w takim razie osoby homoseksualne mają typowe dla własnej płci upodobania, tyle, że kierują je do osób własnej płci.

Badania Deaux i Hanna [3], polegające na analizie ogłoszeń matrymonialnych, wskazały, że kobiety o orientacji zarówno homoseksualnej, jak i heteroseksualnej w swych wyborach rzadko kierują się wyglądem fizycznym. W przypadku mężczyzn – zarówno geje jak i mężczyźni heteroseksualni zwracają uwagę na wzmianki o atrakcyjnym wyglądzie partnera/partnerki. Lesbijki znacznie rzadziej podkreślały w swoich ogłoszeniach własną atrakcyjność wyglądu niż kobiety heteroseksualne. Mężczyźni bez względu na orientację oferowali atrakcyjność swojego wyglądu, przy czym mężczyźni homoseksualni nieco częściej. Spośród wszystkich analizowanych grup lesbijki przywiązywały najmniejszą wagę do wyglądu fizycznego. Podsumowując, mężczyźni homoseksualni i heteroseksualni przypisują wyglądowi równie wielką wagę, natomiast kobiety bez względu na orientację seksualną mniejszą; jeśli pojawiają się jakieś różnice to dotyczą one wyłącznie nie przykładania tak dużej wagi do wyglądu fizycznego u lesbijek w porównaniu z kobietami heteroseksualnymi. Warto jednak

podkreślić, iż są to badania, które są jedynie analizą ofert matrymonialnych i nie uwzględniają wyglądu fizycznego potencjalnego partnera/partnerki, a więc nie dotyczą one subiektywnej oceny takiego partnera (choćby na zdjęciu przedstawiającym twarz lub sylwetkę tej osoby) przez osoby badane.

Blashill i wsp. [4], Felman i Meyer [5], Fussner i Smith [6], Hoffman [7], Siever [8] oraz Tripp [9] przeprowadzili liczne badania wśród amerykańskich homoseksualistów, które wskazały na centralną rolę wyglądu fizycznego i sylwetki ciała u gejów. Mężczyźni ci zwracają dużą uwagę na atrakcyjność fizyczną partnera, preferują osoby młode i dbające o swoją „zewnątrzność”, przyzwyczajenia żywieniowe, kształt sylwetki i wagę ciała, w tym też rozłożenie tkanki tłuszczowej.

Wzorce atrakcyjności ciała u osób homoseksualnych i heteroseksualnych

Przeprowadzane badania wzorców atrakcyjności ciała dotyczyły najczęściej tego, co można nazwać wzorcem idealnej budowy ciała, takich cech budowy osób, które sprawiają, że są one wybierane przez respondentów jako najatrakcyjniejsze. Często w badaniach ustalano jeszcze cechy wyglądu osoby uważanej za najmniej atrakcyjną [10].

Wiele badań wskazuje na różnice wzorców atrakcyjnej sylwetki związane z płcią i orientacją seksualną. Kobiety i mężczyźni o orientacji homoseksualnej ujawniają większy stopień niezadowolenia z wyglądu ciała w porównaniu z mężczyznami [11, 12]. Stevens i Tiggemann [13] badali preferencje kobiet heteroseksualnych dotyczące wymiarów kobiecego ciała i okazało się, iż idealna sylwetka jest znacząco szczuplejsza niż faktycznie posiadana, niezależnie od wieku, stanu cywilnego, statusu ekonomicznego czy też wykształcenia. Okazało się również, że jest to powiązane z nieustannym niezadowoleniem ze swego ciała. Kobięce preferencje w stosunku do ciała idealnego są niezależne od ich obecnej wagi [14], nie zmieniają się nawet podczas ciąży – wymarzony wizerunek i wymiary ciała kobiet ciężarnych był identyczny jak u kobiet nie będących w ciąży [15].

Inne badania osób heteroseksualnych przeprowadzone przez Singha [16, 17] wykazały, iż stosunek obwodu talia/ biodra (waist-to-hip ratio, WHR) jest ważnym wyznacznikiem atrakcyjności sylwetki kobiecej i męskiej. Badania Szmajke [18] wskazują, że atrakcyjność męskiej sylwetki związana jest głównie ze stosunkiem szerokości ramion do szerokości bioder (shoulder-to-hip ratio, SHR). Takie proporcje budowy ciała są dla kobiet wyraźnie atrakcyjniejsze w porównaniu z sylwetkami o zbliżonych parametrach szerokości ramion i bioder, niezależnie od innych parametrów anatomicznych, czyli od masy ciała i wartości współczynnika WHR (znacząco szersze ramiona niż biodra). Taki rezultat sugeruje, iż w procesie doboru płciowego ważniejszy jest „globalny” kształt sylwetki.

W kolejnych badaniach Szmajke [10] weryfikował hipotezę, iż istnieje „pojedynczy” wzorec atrakcyjnej sylwetki kobiecej powszechnie podzielany, natomiast nie ma takiego wzorca sylwetki męskiej. Okazało się, że 72% badanych wybrało tę samą sylwetkę kobiecą jako najatrakcyjniejszą (brak różnic płciowych), natomiast w przypadku sylwetek męskich tak powszechnie podzielanego wzorca nie było (sylwetka najatrakcyjniejsza uzyskała jedynie 22% wskazań). Jeśli chodzi o najmniej atrakcyjną sylwetkę badani również mieli wzorec kształtu „nieatrakcyjnej” sylwetki kobiecej i męskiej – odpowiednio 59% i 57%.

W literaturze [19] często pojawia się termin idealnego obrazu ciała dla określenia wzorca sylwetki preferowanego przez osobę homoseksualną. Można jednak również znaleźć w nich informacje na temat tego, jakie cechy budowy ciała są uznawane przez osoby o orientacji homoseksualnej za stanowiące o atrakcyjności osoby (np. badani zaznaczali sylwetkę-ideał, na podstawie schematycznie narysowanych sylwetek, zróżnicowanych pod względem masywności, proporcji, itp.).

Idealny wzorec budowy ciała mężczyzny o orientacji homoseksualnej okazuje się być drobniejszy niż u mężczyzn heteroseksualnych [20]. Co więcej okazało się, iż homoseksualni mężczyźni jako idealne cechy budowy ciała wskazują szczupłość i mniejszą wagę w porównaniu z mężczyznami heteroseksualnymi [21, 22]. Jednocześnie ich ideał wiąże się z dużym umięśnieniem [23-27]. Badania Doyle’a i Engeln [28] wskazują na pewne zróżnicowanie w wzorcach atrakcyjności, w zależności od typu sylwetki i wieku geja – przynależności do grupy “twinks” czy “bears”. “Twinks” to grupa zazwyczaj młodych homoseksualistów, bardzo szczupłych, o wyglądzie chłopięcym, zarówno jeśli chodzi o sylwetkę, jak i drugorzędne cechy płciowe. “Bears” to mężczyźni z mocnym owłosieniem, bardzo męscy i zazwyczaj o masywnej sylwetce ciała.

Badań dotyczących wzorców atrakcyjnej budowy kobiecego ciała u kobiet o orientacji homoseksualnej jest niewiele. Niektóre wskazują, że idealna sylwetka kobieca preferowana przez kobiety homoseksualne jest masywniejsza niż wybierana przez kobiety o orientacji heteroseksualnej [29-31]. Warto w tym momencie wspomnieć, że w badaniach omawianych powyżej badani geje i lesbijki pochodzili z grup klinicznych, u których zdiagnozowano zaburzenia odżywiania

Celem przeprowadzonych badań było ustalenie, czy istnieją różnice w ocenie atrakcyjności budowy ciała kobiet i mężczyzn, pomiędzy osobami o różnej płci i orientacji seksualnej. Biorąc pod uwagę, że dotychczasowe badania nie pozwalają na sformułowanie bardziej jednoznacznych oczekiwań dotyczących różnic w ocenie budowy ciała wynikających z płci czy orientacji seksualnej badanych, ograniczono się jedynie do sformułowania ogólnego

pytania o istnienie takich różnic, a zatem badania miały charakter eksploracyjny. Oczekiwano, że ewentualne różnice w ocenie atrakcyjności sylwetek będą świadczyć o różnicach we wzorcach budowy ciała, przez które rozumie się takie cechy budowy ciała osób, które sprawiają, że są one wybierane przez respondentów jako najatrakcyjniejsze.

Material

W badaniu uczestniczyło 108 osób (24 mężczyzn o orientacji homoseksualnej, 24 mężczyzn o orientacji heteroseksualnej, 30 kobiet o orientacji homoseksualnej, 30 kobiet o orientacji heteroseksualnej) w wieku od 18 do 35 lat (średnia = 25,9). Osoby o orientacji heteroseksualnej i homoseksualnej były dobierane na zasadzie doboru parami, z uwzględnieniem wieku i wykształcenia, co gwarantowało, że struktura grup była pod względem tych czynników taka sama. Dokładne dane o grupach zawiera tabela nr 1.

Tabela 1. Dane dotyczące grup badanych.

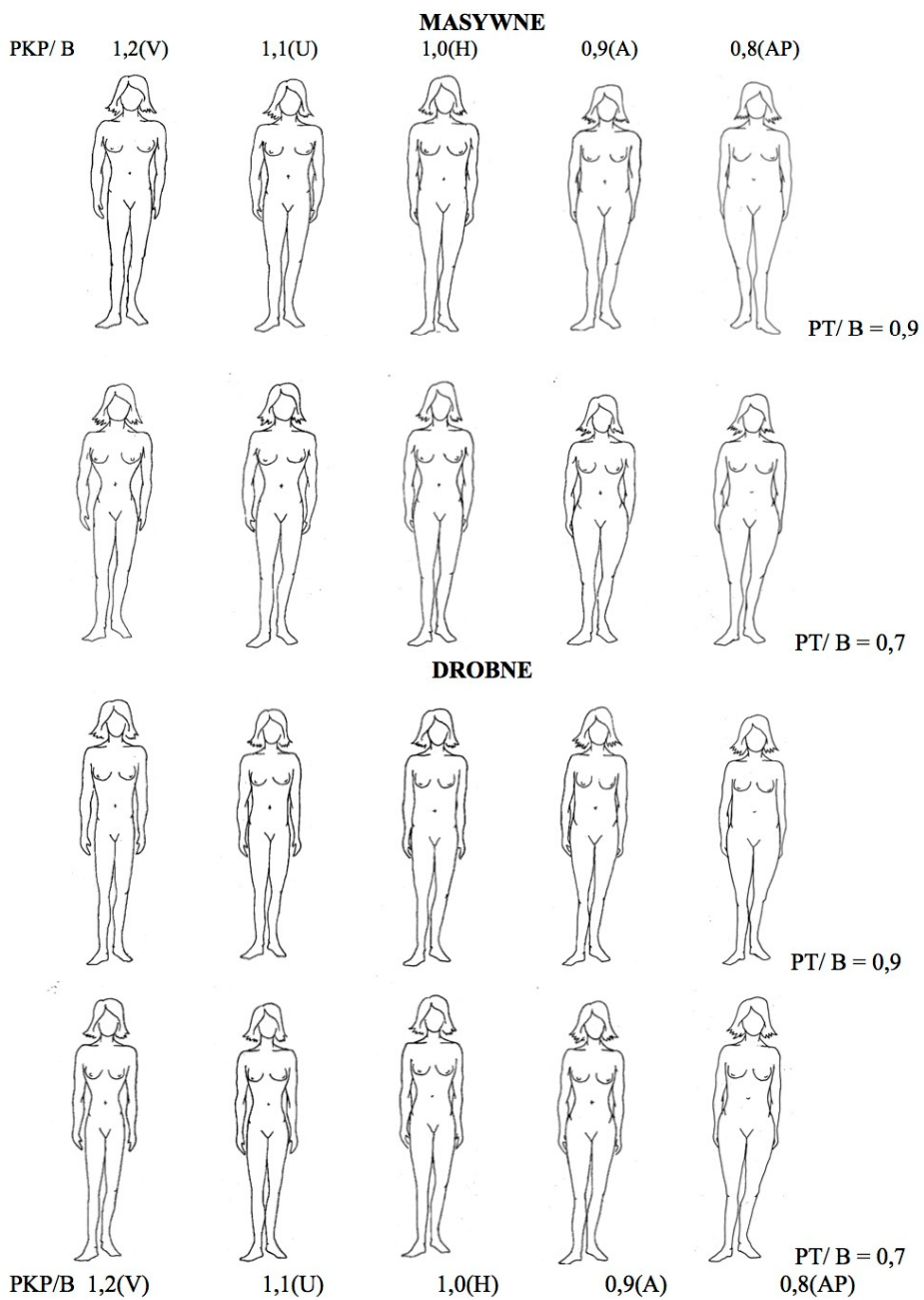
Orientacja	Mężczyźni		Kobiety	
	homoseksualna	heteroseksualna	homoseksualna	heteroseksualna
Wiek (zakres)	22 - 32	22 - 32	18 - 35	18 - 35
Wykształcenie:				
* wyższe	11	11	22	22
* średnie	13	13	8	8

Metoda

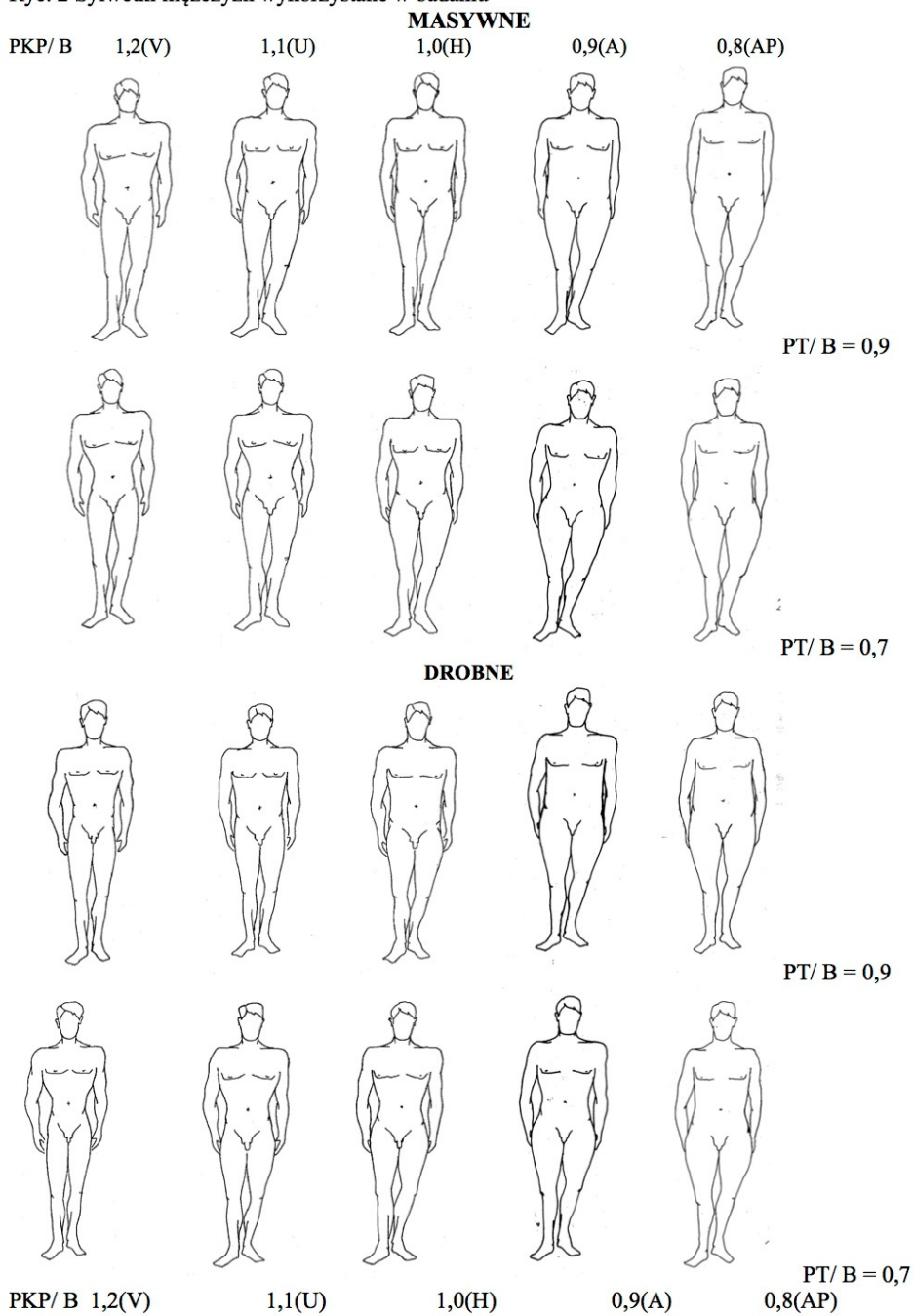
Narzędzia badawcze

W badaniu użyto zestawu 40 rysunków przedstawiających różne sylwetki kobiet i mężczyzn (20 sylwetek kobiet i 20 sylwetek mężczyzn) [10] (por. ryc. 1 i 2). Sylwetki te są zróżnicowane pod względem 3 parametrów anatomicznych: proporcji klatka piersiowa/ biodra (PKP/B), proporcji talia/biodra (PT/B) oraz masywności sylwetki (MS). Proporcja klatka piersiowa/ biodra (PKP/B) przyjmuje 5 wartości – od skrajnie męskiej, wynoszącej 1,2, tzn. szerokość klatki piersiowej = 1,2 szerokości bioder, poprzez wartości: 1,1; 1,0; 0,9 do proporcji skrajnie kobiecej, wynoszącej 0,8, tzn. szerokość klatki piersiowej = 0,8 szerokości bioder. Proporcja talia/ biodra (PT/B) przyjmuje 2 wartości – charakterystyczna dla mężczyzn wartość 0,9, tzn. talia = 0,9 szerokości bioder, oraz (proto)typową kobiecą wynoszącą 0,7 [por. 10, 16, 17, 18]. Niezależnie od proporcji klatka piersiowa/biodra oraz proporcji talia/biodra sylwetki są zróżnicowane ze względu na ich masywność (MS), która jest zdefiniowana operacyjnie jako szerokość sylwetki. Masywność (MS) przyjmuje 2 wartości: sylwetki masywne i sylwetki drobne.

Ryc. 1 Sylwetki kobiet wykorzystane w badaniu

Ryc. 2 Sylwetki mężczyzn wykorzystane w badaniu

Procedura

Osoby badane były „rekrutowane” za pomocą techniki „kuli śnieżnej” („snowball” technique) [22], metody używanej do badań grup stygmatyzowanych czy niechętnych do udziału w badaniach. Osoba przeprowadzająca badanie nawiązywała kontakt z potencjalnymi badanymi poprzez osoby heteroseksualne, znające środowisko osób o orientacji homoseksualnej lub poprzez organizacje, stowarzyszenia lub grupy zrzeszające homoseksualistów. Osoby badane były proszone o „przekazanie” ankiety swojemu przyjacielowi/ partnerowi.

Dzięki tego typu technice, proporcja osób homoseksualnych biorących udział w badaniach, składa się z osób publicznie ujawniających swoją orientację (coming-out), jak i z osób, które nie ujawniają swojej orientacji, dzięki czemu wydaje się, iż jest to grupa obrazująca bardziej rzeczywisty wzorzec populacji osób homoseksualnych niż miało to miejsce w innych badaniach [22]. Osoby heteroseksualne były rekrutowane w taki sam sposób.

Badanie polegało na oglądnięciu zestawu rysunków przedstawiających różne sylwetki kobiet i mężczyzn (20 sylwetek kobiecych i 20 męskich) i ocenie ich atrakcyjności na jedenastostopniowej skali, gdzie -5 oznaczało *skrajnie nieatrakcyjna*; 0 *ani ładna, ani brzydka/nie wiem, nie mam zdania*; +5 *bardzo atrakcyjna*. Badanie należało rozpocząć od oceny sylwetek płci przeciwnej, a następnie ocenić sylwetki osób własnej płci. Sylwetki były przedstawione na stronach formatu A4, w losowej kolejności, osobnej dla sylwetek kobiecych i męskich, ale takiej samej dla wszystkich osób badanych. Pod każdą sylwetką zamieszczona została 11-stopniowa skala od -5 do +5.

Badanie przebiegało w dwóch etapach. Pierwszym był indywidualny kontakt za pomocą poczty elektronicznej (e-mail). Osoby badane informowano o tym, czego dotyczy badanie, kim jest osoba przeprowadzająca badanie, jaki jest cel przeprowadzanych badań, jaka jest procedura udzielania odpowiedzi, a także zapewniano osoby badane, iż badanie jest anonimowe a jego wyniki będą wykorzystane jedynie do celów naukowych. Informowano również, że udział w badaniu jest dobrowolny.

W drugim etapie, po uzyskaniu zgody na udział w badaniu, badanym wysyłano formularz, zawierający sylwetki, jako załącznik. W zależności od płci osoby badanej przesyłano wersję „sylwetki – arkusz ocen dla kobiet” lub „sylwetki – arkusz ocen dla mężczyzn”, tak, aby każda osoba badana rozpoczynała badanie od oceny sylwetek osób płci przeciwnej, a następnie dokonywała oceny sylwetek osób własnej płci. Wypełnione formularze badani odsyłali osobie przeprowadzającej badanie.

Przyjęta procedura nawiązywania kontaktu i przeprowadzania badania stwarzała szanse wzięcia udziału w badaniach przez osoby o orientacji homoseksualnej, które nie zdecydowałyby się na bezpośrednią formę kontaktu. Kontakt drogą elektroniczną stwarzał większą gwarancję anonimowości, poprzez to, że było to w formie kontaktu pocztą elektroniczną dawało to gwarancję, iż badanie ma charakter indywidualny. Osoba przeprowadzająca badanie miała kontrolę nad tym, kto bierze udział w badaniu. Nie było ryzyka udziału osób przypadkowych i można było oczekiwać, że wezmą w nim udział osoby spełniające kryteria doboru do grupy.

Wyniki

W celu sprawdzenia różnic w ocenach sylwetek zastosowano wieloczynnikową analizę wariancji dla czynników: KM (płeć sylwetki-rysunku) x MD (masywność sylwetki) x PKP/B x PT/B x płeć osoby badanej x orientacja seksualna, z oceną atrakcyjności jako zmienną zależną. Analiza efektów wszystkich czynników w ocenie ogólnej atrakcyjności sylwetek wskazała na nieistotną interakcję ($F = 1,52$, $df = 4$, 416 , $p < 0,19$), co oznacza, iż nie ma różnic w ocenie atrakcyjności sylwetek różniących się w zakresie płci, masywności oraz proporcji tychże sylwetek pomiędzy osobami o różnej płci i o różnej orientacji seksualnej.

Natomiast ANOVA ujawniła istotną interakcję: KM x MD x PKP/B x PT/B x płeć osoby badanej ($F = 2,99$, $df = 4$, 416 , $p < 0,018$), co oznacza, że osoby różnej płci oceniają atrakcyjność sylwetek różnie w zależności od płci, masywności oraz proporcji tychże sylwetek. Testy post hoc NIR wykazały, że w przypadku blisko 90% porównań ujawniły się istotne różnice. Ze względu na olbrzymią liczbę porównań (ponad 3 tys.) trudno jest skomentować wszystkie istotne interakcje. Można jednak ogólnie powiedzieć, że kobiety i mężczyźni, niezależnie od swojej orientacji seksualnej, oceniali różnie atrakcyjność poszczególnych sylwetek kobiecych i męskich.

Nieistotną interakcją okazała się: KM x MD x PKP/B x PT/B x orientacja seksualna ($F = 1,96$, $df = 4$, 416 , $p < 0,099$), co oznacza, że nie ma różnic w ocenie atrakcyjności sylwetek różniących się w zakresie płci, masywności oraz obu parametrów proporcji sylwetki pomiędzy osobami o różnej orientacji seksualnej.

Natomiast istotną okazała się interakcja: KM x MD x PT/B x płeć osoby badanej x orientacja seksualna ($F = 8,16$, $df = 1$, 104 , $p < 0,005$), co oznacza, że osoby o różnej orientacji seksualnej oraz płci oceniają różnie atrakcyjność sylwetek w zależności od płci, masywności i jednego z parametrów proporcji sylwetki - talia/biodra. Testy post hoc NIR wykazały istotne różnice pomiędzy ocenami dokonanymi przez kobiety homoseksualne wybierające sylwetki męskie masywne w zależności od proporcji talia/biodra. Sylwetka o proporcji 0,7 została

oceniona jako bardziej atrakcyjna (MM09: - 2,39; MM07: - 1,50; $p < 0,0000$). Zaznaczyła się również różnica pomiędzy ocenami kobiet heteroseksualnych wybierających sylwetki męskie masywne w zależności od proporcji talia/ biodra. Sylwetka o proporcji 0,7 została oceniona jako bardziej atrakcyjna (MM0,9: -1,68; MM0,7: -1,14; $p < 0,0008$). W wyborach mężczyzn homoseksualnych zaznaczyła się różnica w ocenie atrakcyjności sylwetek męskich masywnych w zależności od proporcji talia/ biodra. Sylwetka o proporcji 0,7 została oceniona jako bardziej atrakcyjna niż sylwetka 0,9 (MM0,9: -2,74; MM0,7: -1,47; $p < 0,0000$).

Interakcja: KM x płeć osoby badanej x orientacja seksualna okazała się nieistotna ($F = 0,12$, $df = 1, 104$, $p < 0,72$). Oznacza to, iż osoby różnej płci i o różnej orientacji seksualnej nie różnią się w ocenie atrakcyjności sylwetek kobiecych i męskich.

Nieistotna interakcja: KM x płeć osoby badanej x orientacja seksualna (patrz powyżej) oraz porównanie oczekiwanych średnich brzegowych pozwala stwierdzić, iż brak jest różnic w ocenie sylwetek kobiecych przez mężczyzn o orientacji homoseksualnej i heteroseksualnej (test NIR, $p < 0,78$), a także w ocenie sylwetek męskich przez kobiety homoseksualne i heteroseksualne (test NIR, $p < 0,25$).

Interakcja: KM x MD x płeć osoby badanej x orientacja seksualna ($F = 0,85$, $df = 1, 104$, $p < 0,35$) okazała się nieistotna, a więc oznacza to, iż osoby różnej płci i o różnej orientacji seksualnej nie różniły się w ocenie atrakcyjności sylwetek kobiecych i męskich o różnej masywności.

Dyskusja i wnioski

Przeprowadzone analizy nie ujawniły wielu różnic w ocenie atrakcyjności sylwetek, jednak udało się wykazać, że orientacja seksualna ma pewien związek z oceną atrakcyjności budowy ciała mężczyzn, jeżeli uwzględnić dwa parametry: masywność oraz proporcje talia/biodra. Zarówno mężczyźni, jak i kobiety o orientacji homoseksualnej oceniali wyżej atrakcyjność sylwetki masywnej męskiej 0,7 niż 0,9, a zatem o smuklejszej budowie ciała. Może to świadczyć o istnieniu bardziej wyraźnego wzorca budowy męskiego ciała u tych badanych. Tendencja taka nie ujawniła się w przypadku oceny sylwetek kobiecych.

Trzeba jednak dodać, że generalnie orientacja seksualna nie różnicowała ocen prezentowanych typów budowy ciała, a zatem osoby homoseksualne i heteroseksualne oceniały podobnie sylwetki, co świadczy, że posiadają podobne wzorce budowy ciała. Zatem różnice w orientacji seksualnej nie przenoszą się na ocenę atrakcyjności budowy ciała.

Z kolei płeć badanych okazała się być różnicującym czynnikiem w ocenie atrakcyjności sylwetek. Ujawnione liczne różnice wskazują, że kobiety i mężczyźni oceniali różnie poszczególne typy budowy ciała w zależności od takich parametrów jak masywność i

proporcje. Można powiedzieć, że wzorce budowy ciała kobiecego i męskiego są różne u kobiet i mężczyzn.

Podsumowując ogólnie wyniki przeprowadzonych badań, trzeba podkreślić, że wskazują one generalnie na brak różnic w spostrzeganiu atrakcyjności kobiecego i męskiego ciała pomiędzy osobami o orientacji homoseksualnej i heteroseksualnej obojga płci. Ujawnione istotne różnice wskazują bardziej na znaczenie płci niż orientacji seksualnej. Można sformułować wniosek, że ocena atrakcyjności męskiego i kobiecego ciała jest, w przypadku niektórych parametrów sylwetki, różna u kobiet i mężczyzn, ale bez względu na ich orientację seksualną.

Oczekiwanym na podstawie wyników dotychczasowych badań różnic w ocenie atrakcyjności budowy ciała związanych z orientacją seksualną nie udało się potwierdzić w tak wyraźnym stopniu. Nie bez znaczenia może być tutaj fakt, że w przypadku zdecydowanej większości badań przeprowadzonych do tej pory, omówionych we Wstępie, badani geje i lesbijki pochodzili z grup klinicznych, u których zdiagnozowano zaburzenia odżywiania. Charakterystyczna dla tej grupy zaburzeń jest większa koncentracja na obrazie własnego ciała i zaburzenia w tym zakresie. Nie można również wykluczyć, że grupy mężczyzn i kobiet o orientacji homoseksualnej uczestniczące w różnych badaniach nie były do końca jednorodne, a zatem porównywanie ich wyników z wynikami osób badanych w niniejszej pracy jest obarczone pewnym błędem.

Na koniec trzeba wspomnieć o pewnych ograniczeniach przeprowadzonych badań. Po pierwsze, badane grupy miały niewielką liczebność, co mogło spowodować, że oczekiwane różnice się nie ujawniły. Po drugie, sposób rekrutacji do badań nie stwarzał możliwości pełnego kontrolowania homogenności grup.

Piśmiennictwo

1. Buss D. Ewolucja pożądania. Jak ludzie dobierają się w pary. Gdańsk: GWP; 2000.
2. Jankowiak WR, Hill EM, Donovan JM. (1992). The effects of sex and sexual orientation on attractiveness judgments: An evolutionary interpretation. *Ethology Sociobiology* 1992; 13: 73-85.
3. Deaux K, Hanna R. Courtship in the personals column: The influence of gender and sexual orientation. *Sex Roles*. 1984; 11: 363-375.
4. Blashill A, Goshe B, Robbins G, Mayer K, Safren S. Body image disturbance and health behaviors among sexual minority men living with HIV. *Health Psychol*. 2014; 33, 7: 677-680.
5. Felman MB, Meyer IH. Eating disorders in diverse lesbian, gay, and bisexual populations. *Int J Eating Disorders*. 2007; 40: 218-226.
6. Fussner L, Smith A. It's not me, it's you: Perceptions of partner body image preferences associated with eating disorder symptoms in gay and heterosexual men. *J Homosex*. 2015; 62, 10: 1329-1344.
7. Hoffman M. *Homosexuality*. W: Beach FA. red. *Human sexuality in four perspectives*. Baltimore: Johns Hopkins University Press; 1977. s. 164-169.

8. Siever M. Sexual orientation and gender as factors in socio-culturally acquired vulnerability to body dissatisfaction and eating disorders. *J Cons Clin Psychol.* 1994; 62: 252-260.
9. Tripp CA. *The homosexual matrix.* New York: Signet; 1975.
10. Szmajke A. Wzorce atrakcyjności ciała kobiet i mężczyzn. Czy ewolucja skrzywdziła kobiety? *Kolokwia Psychologiczne.* 2006; 13.
11. Calogero R, Thompson J. Gender and body image. W: Chrisler J, McCreary D. red. *Handbook of gender research in psychology, 2.* New York: Springer; 2010. s. 153-184.
12. Davids Ch, Watson L, Nilsson J, Marszalek J. Body dissatisfaction among gay men: the roles of sexual objectification, gay community involvement and psychological sense of community. *Psychol Sexual Orient Gender Diversity.* 2015; 2, 4: 376-385.
13. Stevens C, Tiggemann M. Women's body figure preferences across the life span. *J Genetic Psychol.* 1998; 159, 1: 94-102.
14. Ben-Tovim DI, Walker MK. The influence of age and weight on women's body attitudes as measured by the Body Attitudes Questionnaire (BAQ). *J Psychosom Res.* 1994; 38, 5: 477-481.
15. Davies K, Wardle J. Body image and dieting in pregnancy. *J Psychosom Res* 1994; 38, 8: 787-799.
16. Singh D. Adaptive significance of female physical attractiveness: Role of waist-to-hip ratio. *J Per Soc Psychol.* 1993; 65: 293-307.
17. Singh D. Female judgment of male attractiveness and desirability for relationships: Role of waist-to-hip ratio and financial status. *J Pers Social Psychology.* 1995; 69: 1089-1101.
18. Szmajke A. Proporcja talia/ biodra czy ramiona/ biodra? Anatomiczne wyznaczniki atrakcyjności męskiej sylwetki w procesie doboru płciowego. *Studia Psychologiczne* 2004; 42, 3: 107-117.
19. Łosiak J. Obraz własnego ciała u osób o orientacji homoseksualnej. *Psychiatr Pol.* 2009; 1: 99-107.
20. Williamson I, Hartley P. British research into the increased vulnerability of young gay men to eating disturbance and body dissatisfaction. *Eur Eating Disorders Rev.* 1998; 6: 160-170.
21. Herzog D, Newman K, Warshaw M. Body image dissatisfaction in homosexual and heterosexual males. *J Nerv Mental Dis.* 1991; 179, 6: 356-359.
22. Kaminski P, Chapman B, Haynes S, Own L. Body image, eating behaviors, and attitudes toward exercise among gay and straight men. *Eating Behaviors.* 2005; 6: 179-187.
23. Boroughs M, Thompson J. Exercise status and sexual orientation as moderators of body image disturbance and eating disorders in males. *Int J Eating Disorders.* 2002; 31: 307-311.
24. Calzo J, Masyn K, Corliss H, Scherer E, Field A, Austin S. Patterns of body image concerns and disordered weight- and shape-related behaviors in heterosexual and sexual minority adolescent males. *Developmental Psychol.* 2015; 51: 1216-1225.
25. Levesque M, Vichesky D. Raising the bar on body beautiful: An analysis of the body image concerns of homosexual men. *Body Image.* 2006; 3: 45-55.
26. Tiggemann M, Martins Y, Kirkbride A. Oh to be lean and muscular. Body image ideals in gay and heterosexual men. *Psychol Men Masculinity* 2007; 8: 15-24.
27. Yelland Ch, Tiggemann M. Muscularity and gay ideal: body dissatisfaction and disordered eating in homosexual men. *Eating Behaviors* 2003; 4: 107-116.
28. Doyle D, Engeln R. Body size moderates the association between gay community identification and body image disturbance. *Psychol Sexual Orient Gender Diversity* 2014; 1, 3: 279-284.
29. Alvy LM. Do lesbian women have a better body image? Comparisons with heterosexual women and model of lesbian-specific factors. *Body image* 2013; 10, 4: 524-534.
30. Herzog D, Newman K, Yeh Ch, Warshaw M. Body image satisfaction in homosexual and heterosexual women. *Int J Eating Disorders* 1992; 11, 4: 391-396.
31. Huxley C, Clarke V, Halliwell E. A qualitative exploration of whether lesbian and bisexual women are "protected" from sociocultural pressure to be thin. *J Health Psychol.* 2014; 19, 2: 273-284.